

VARGA LÁSZLÓ

Légüres tér, avagy mi volt '56?

Meglehetősen zavart a viszonyunk a forradalomhoz, annak emlékezetéhez, s ezen belül maga a vonatkozó történeti szakirodalom is elég ellentmondásos. A kérdés, a „problematika” túlságosan is sokrétű. Kezddve onnan, hogy egyáltalán történelemnek tekinthető-e az, ami 50 éve történt; ehhez (már ehhez a kérdéshez) hogyan viszonyul a történetírás, az egyes történész, közülük az, aki egykor maga is részese, netán alakítója volt a történeteknek, vagy az, aki elfogadta, esetleg a maga számára belsővé (*verinnerlicht*) tette a kádári korszak hivatalos megítélését, vagy az, akit már csak kora (évfolyama) megóvott ilyen választásoktól, de szakmáját művelve 1989. június 16-tól napjainkig azzal szembesül, hogy akarva-akaratlanul részesévé válik korunk pártpolitikai küzdelmeinek.

Ezen belül egyáltalán nem elhanyagolható az a tény sem, hogy „'56-nak” kiemelt szerepe volt a rendszerváltásban, részben előképként, részben viszont annak sajátos tagadásaként a forradalom nélküli változásnak. Mindenfajta „valódi” reminiszcenciát kioltott az a tény, hogy '56-nak '89-ben már semmiféle „üzenete” nem volt. Egyszerűen állami ünneppé, egyfajta protokolláris eseményé szelődött.

S (leginkább) adósok maradtunk az értelmezéssel. Lózungként nevezük forradalomnak, hivatalosan „1956-os forradalom és szabadságharcnak” anélkül, hogy e jelszavaknak (akár csak vitatkozva) értelmet próbálnánk adni. Mindezek tetejébe '56-ot úgy szokták értelmezni, hogy kiemelik a kontextusából, ami korábban történt, az az előtörténete, ami pedig utána, az az utótörténete (megtorlás stb.). Így igazán se a „rákosizmushoz”, se a „kádárizmushoz” nem lesz köze. Kivonjuk a történelemből, s légüres térbe kerül.

Az interpretáció kísérletei

Vállalva akár a nagyon durva leegyszerűsítés vádját, úgy látom: a történetírás fővonulata Sztálin halálával indítja az előtörténetet, aminek szervez következménye Nagy Imre miniszterelnöksége, majd az ennek nyomán kibontakozó hatalmi harc, az SZKP XX. kongresszusa, a Petőfi Kör, s végül maga október 23-a. Más szóval arra helyezi a hangsúlyt, ilyenként értelmezi a történelmet, hogy a forradalom előzménye a kommunisták közötti belharc, egyesek (sokuk) meghasonlása, elvetélt reformkísérletek (új szakasz) és így tovább. Ezeknek a folyamatoknak, jelenségeknek természetesen valóban fontos szerepük volt, de forradalmak (mint olyanok) általában nem (pusztán) az uralkodó osztály(ok) meghasonlására vezethetők vissza, hanem legalább ennyire a „tömegek” elégedetlenségére. Miként Lenin mondta: az elnyomottak már nem hajlandóak a régi módon élni.

Az említett interpretáció alternatívájaként tűnt fel a „pesti srác”, az igazi forradalmár mítosza. Holott – kezdve Pongrácz Gergely visszaemlékezésétől, Kresalek Gábor vonatkozó tanulmányán keresztül Eörsi László számos publikációjáig – tudható, hogy maguk a fegyveres felkelők (kivételektől persze eltekintve) nem fogalmaztak meg (maguknak sem) semmiféle politikai alternatívát, és meglehetősen eltérő személyes motivációval váltak a forradalom hőseivé.

Eszem ágában sincs akár a kommunista renegátok, akár a fegyvert fogó „pesti srác” érdemeit csökkenteni, de az előbbiek túlsúlya esetén puccsról, az utóbbiakénál pedig valóban felkelésről, szebben fogalmazva: népfelkelésről kellene beszélnünk. Más szóval a pártpolitikától egyáltalán nem mentes történelmi köztudat (nem kis történetírói segédlettel) kilúgozta '56 forradalmi jellegét.

Kronológiáktól és adattáraktól eltekintve tökéletesen háttérbe szorul – holott maguk a kortársak is alapvetően így élték meg –, hogy '56 októbere az egyetemi (főiskolai) diákság mozgalmaként indult. Átvették, felkarolták a „renegátok” demokratikus követeléseit (s már ez is eufemizmus, hiszen e jelző csak kevesük kapcsán írható le), de ez párosult szociális érzékenységgel és nem kevésbé nemzeti célokkal. A forradalom programját a műszaki egyetemisták 14 pontja testesítette meg, ezek közül kettő (szabad választások, nemzeti függetlenség) már egyértelműen az adott (kommunista) rendszer meghaladását jelentette. Ebben a műszakisok érdeme „pusztán” annyi, hogy jó helyen és (mint utóbb kiderült) kellő időben adtak mindannak hangot, amit társaik Szegeden, Egerben vagy akár számos más fővárosi felsőfokú intézményben (rész-

ben középiskolákban is) addigra már hasonló elszántsággal megfogalmaztak.

Alapvetően tökéletesen hamis a forradalomnak, pontosabban az ellenforradalomnak az az értelmezése, amely a követelések egyfajta „szkalációjából” indul ki: maga a forradalom sohasem lépett túl a 14 ponton (ha tetszik: az 1848-as előképen).

Szégyen és gyalázat, hogy '56 emlékezetéből szinte totálisan kiszorult a munkásosztály, holott a fellegrárok (természetesen Budapest mellett) éppen az ipari gócpontok voltak. A munkástanácsok tevékenysége leginkább egyfajta „utóvédharcként”, vagyis a november 4-ét követő hetek küzdelmei kapcsán kerül elő, holott a diákok mellett (után) ők fogalmazták meg (akár vállalatonként) a legpregnansabban a forradalom céljait, s ők adták ennek a bázisát.

Ha tehát nem igaz, hogy a forradalom (ebben az esetben az ellenforradalom) meghatározó (kizárólagos) tényezői a „letűnt rendszer” képviselői (Orbán Viktor fatálisan téves megfogalmazásában a „polgárok”) voltak, avagy a másik oldalon (Mindszenty József hasonlóan téves meghatározásával) a „bukott rendszer örökösei”, már pedig egyik sem igaz, akkor tökéletesen adósok maradunk a forradalom értelmezésével. (Itt és most mellőzzük ugyanakkor azt a nagyon is megalapozott vitát, hogy valójában kikre vonatkozott a primás fenti megjegyzése.)

Az „üzenet” hiánya

Önmagában teljesen érthető, sőt kimondottan természetes jelenség, hogy az új vagy legalábbis megújuló politikai mozgalmak, pártok a rendszerváltás óta (részben már azt megelőzően), hol tudatosan, hol ösztönösen, általában tudatosan és ösztönösen is keresik, sőt kimondottan megalkotják saját hagyományukat. Az alapvető problémát az jelenti, hogy erre a magyar történelem – kivételes pillanataitól eltekintve – kevésbé alkalmas.

A Szent István-i állameszme, az ezeréves magyar államiság már csak azért sem felelhet meg ilyen céloknak, mert ez Moháccsal több évszázadra megszakadt. A konzervativizmus – amennyire ez a fogalom egyáltalán a későközép- és a koraujkorra alkalmazható – leginkább Habsburg-hűségével tűnt ki. Oppozíciója, a kuruc hagyomány is hasonlóan „problematikus”, hiszen a „baloldal” számára napjainkban nem feltétlenül a nemzeti függetlenség hirdetése a legkívánatosabb eszme, arról már nem is beszélve, hogy – bár csak áttételesen, de – az Osztrák–Magyar Monarchia a korai Európai Közösség egyfajta előképének számított.

A dilemma már csak azért is feloldhatatlan, mert a politikai mozgalmak a történelemben azokat a pontokat keresik, amelyekkel magukat meghatározhatják, s amelyek a többi politikai erőtől megkülönböztetik őket. Ennek következtében erre a célra a magyar történelemnek éppen azok az eseményei a legkevésbé alkalmasak, amelyek a „nemzet és haladás” jegyében a leginkább „össznemzetiek”.

Nincs itt és most lehetőségünk arra, hogy akár csak vázlatosan felidézük 1848 pontosan 140 évig töretlenül élő hagyományát. Egyszerre volt forradalom és szabadságharc; a 12 pontnak közel másfélszáz éven keresztül mindig akadt olyan lényeges követelése, amely az „áthallást” biztosította; üzenete folyamatosan jelen volt a magyar társadalomban. Nem véletlen, hogy a demokratikus fordulat első drámai jelenete éppen az volt, amikor 1989. március 15-én Cserhalmi György a Magyar Televízió székháza előtti lépcsőn felolvasta a 12 pontot.

Egyetlen rövidke év leforgása után azt konstatálhattuk, hogy először a magyar történelemben a 12 pont valóra vált, forradalmian új helyzetben, független államban és a polgári demokrácia körülményei között találtuk magunkat. '48 egyetlen követelése maradt megvalósítatlan, az „Unió Erdéllyel”, ami viszont egyetlen felelős politikai tényező számára sem válhatott ekkor már nyíltan hirdethető követeléssé, hagyománnyá. Így szép lassan '48 kioltotta magát, hiszen éppen összenemzeti jellege okán vált alkalmatlanná az öndefiniálásra, s így a megemlékezések, az évfordulók paradox módon egyre inkább az 1960-as évek Forradalmi Ifjúsági Napjaira kezdtek rímelni.

Az 1918-as polgári demokratikus forradalom (nemzeti függetlenség és polgári demokrácia) már eleve nem válhatott össznépi hagyománnyá, de a két meghatározó politikai erő számára egyaránt értelmezhetetlen maradt. A jobboldal számára azért, mert kritikátlanul átvette a rákövetkező korszak dehonesztáló értékeléseit. Eszerint Trianon nem a vesztes háború, hanem a forradalom (forradalmak) következménye volt, másrészt – végső soron – pusztán az első magyarországi kommunista diktatúra szálláscsinálójának szerepét vállalta magára. A másik oldal viszont azért viszonyul felemásan az őszirózsás forradalomhoz, mert szocializációjának köszönhetően maga is úgy érzi, hogy annak igazi beteljesülése az 1919-es kommunista puccs volt.

Nem kevésbé ellentmondásos a két meghatározó politikai mozgalom viszonya 1945. „április 4-éhez”. Teljesen mellékes kérdés, hogy maga az időpont sem valóságos, az ország nem azon a napon szabadult fel, hiszen mindenki számára szimbolikus erővel rendelkezik. Az egyik oldal (amely szívesen sajátítja ki magának az antifasiszta hagyományokat) formáli-

san feladta azt, pontosabban két hónappal korábbra, Budapest felszabadításának napjára helyezte át a megemlékezés súlypontját, megkerülni próbálva ezzel azokat a valóban súlyos kérdéseket, amelyeket '45 kapcsán a másik oldal folyamatosan feszeget. Nevezetesen azt a tény, hogy végső soron az egyik megszállást, diktatúrát a másik követte. Talán maga a történettudomány is adós az 1945–1947/48 közötti korszak hiteles értelmezésével. Leginkább érzelmi alapon viszonyul hozzá, hol pusztán a kommunista diktatúra előjátékát látja benne, hol egy valódi (természetesen kudarccal végződő) demokratikus próbálkozást. Vagyis esetünkben a történészek „többsége” eleve lemond tudománya fegyvertétéről, s leginkább azt próbálja rekonstruálni, hogy az általuk kiválasztott egyes szereplők, csoportok miként éltek meg az adott korszakot.

Mindebből egyenesen következik, hogy a 20. század egyetlen közösen vállalható hagyománya '56 marad, de ez is csak akkor, ha a politikai felek lemondanak annak „kisajátításáról”. Ha tudomásul vennék, hogy – miként általában a történelem – '56 nem alkalmas, a legkevésbé alkalmas a másik kirekesztésére. Már csak azért sem, mert egyszerűen nincs aktuális „üzenete”, s nincs, nem is lehet „egységes” interpretációja.

A két pólus

'56 értelmezésében a kezdetektől (1988/89-től) jelen volt a „reformkommunista” hagyomány egyfajta abszolutizálása, s ebben kiemelt szerepe volt a rendszerváltás egyetlen igazán szimbolikus eseményének, „Nagy Imre és mártírtársai” újratemetésének. Gyakorlatilag reménytelen volt, hogy ennek kapcsán más értékek is megjelenjenek. Mintegy ellenszimbólumként szerepelt a névtelen koporsó, s kísért ma is közöttünk, ami személytelen jellege okán alapvetően alkalmatlan az emlékezésre.

Majd kialakult napjainkra az egyik oldal: „a baloldal, amelyet az elmúlt negyven év minden felelősségével, így *Kádár János* árulásával is azonosított a jobboldal, büszkén vállalhatta a nézeteit megőrző, de az ország szabadságáért és a forradalomért életét áldozó Nagy Imre örökségét” (Gréczy Zsolt). A jobboldal pedig legfeljebb addig volt hajlandó elismerni, hogy – Orbán Viktor 1989-es megfogalmazásában – Nagy Imrében nem a „kommunistát, hanem a kommunizmus áldozatát tisztelte”. Minél inkább felismerte Nagy Imrében a baloldal a (reform)kommunista hagyományt, annál inkább vált a mártír-miniszterelnök a másik oldal számára vállalhatatlanná.

Az emlékezőskultúrát folyamatos és szélsőséges ellentmondások uralták. Tudományosan gyakorlatilag teljesen feldolgozatlan a „társadalom” viszonya ’56-hoz a kádárizmus évtizedeiben. Ezt – általában megalapozottan – amnéziaként szokás jellemezni. A rendszerváltás egyik legfontosabb aktusa kétségtelenül az az esemény volt, amikor Pozsgay Imre 1989. január végén népfelkelésé stilizálta az addigi ellenforradalmat. Ennek jelentőségét nem is annyira maga az átnevezés adta, hanem hogy a nyilvános közbeszéd részévé vált az addig eltagadott történelem, miközben maga az MSZMP azonnal és határozottan kihátrált Pozsgay mögül.

A „népfelkelés” megfosztotta (akár már a névadó nélküli) Kádár-rendszer a legitimitás mindenfajta látszatától. Erre viszont nem annyira maga a forradalom volt a leginkább alkalmas emlék, hanem a „mártírológia”, s júniusra már Pozsgaynak azok az elvtársai is ott tolongtak Nagy Imre (hangsúlyozottan az ő) koporsója mellett, akik nemrég még az elhatárolódás élharcosai voltak.

„Harminc év diabolizálására óhatatlanul az idealizálás ellenhatása következik” – mondta volt 1988 decemberében Szabó Miklós, és ez többszörösen is igaznak bizonyult. Nemcsak abban az értelemben, hogy szinte szó sem esett a forradalmon belüli ellentétekről és ellentmondásokról, de még inkább abban, hogy jó ideig (helyenként napjainkig) még a nem pártos történeti szakirodalom is ’56 addigi hivatalos (kádári) megítéléséhez viszonyult, azt kívánta cáfolni. S mivel Kádárék számára az ’56-os (azt megelőző, részben követő) revizionizmus volt maga az ördög, óhatatlanul ez a téma került a kutatás középpontjába. Így mindenekelőtt a „Nagy Imre-csoport” és a Petőfi Kör.

Nem vitatom az utóbbi jelentőségét a maga idejében, de ez a társaság a forradalomban már csak kimondottan periférikus szerepet játszott. Súlyát igazából a partizántalálkozó adta, és lehetőségei a sajtóvitával gyakorlatilag ki is merültek. Őszi „feltámadása” már kimondottan jelentéktelennek ítéelhető, ahogy egyfajta „népfrontosítása” sem volt már semmiféle hatással az eseményekre.

Még egyszer hangsúlyozom: a Petőfi Kör, de tágabban a revizionisták „rehabilitálása” egyáltalán nem méltatlan eljárás, nem is meghamisítása a történelemnek, de mivel a június 16-i temetéssel ez a vonulat vált szimbolikussá, így következményeiben kimondottan egyoldalúvá, sokak számára kirekesztővé lett. Ennek ellensúlyozására a „névtelen mártír” koporsója önmagában alkalmatlan volt.

Magáról az „újratemetésről” mindmáig szinte egyetlen dokumentumkötet szól, az, amely állambiztonsági szemszögből láttatja a tizenhét évvel ezelőtti történeteket. Holott ’56 recepciójának kérdése ettől aligha vá-

lasztható el. A Hősök terén tolongó tömeg elfeledtette az akkor még nagyon is létező félelmeket, másrészt az emlékezés egyfajta kötelező feladat abszolválásává vált. Az akkor mélységesen megrendült magyar társadalom szinte már másnap újabb amnéziába menekült, s teljesen érzéketlen maradt a „szenvedéstörténetek” iránt.

Természetesen nem az elföldelt üres koporsó kezdett dübörögni, de éppen ellenkező hatást ért el, elidegenítette a (névtelen) társadalmat a demokráciában leginkább vállalható hagyományától. Viharos gyorsasággal feledésbe merült mindaz, amit Szabó Miklós – említett előadásában – '56 lényegének vélt: „1956 legmarkánsabb politikai tényezője nem hagyott ránk ma is élő és ható örökséget, hiszen az 1953–54-es Nagy Imre-kormány programja követelésein az idő túlhaladt, a legmérsékeltőbbek is jóval több demokráciát akarnak, s a hatalom is jóval többet ígér, többről beszél.” Azonban a pártellenzék és „az egész akkori folyamat olyan gondolatokat vetett fel, fogalmazott meg, amelyek ma is érvényesek. Az eszményeken és gondolatokon túl pedig 1956 örökségéhez tartozik minden, ami akkor a magyar társadalom hosszabb időben zajló folyamataival, korszakos történeti problémáival kapcsolatban mint új megközelítési mód, új koncepció felvetődött.”

Kiragadva a történelemből

Az évente ismétlődő két '56-os évforduló, de tágabban a történelmi tudat leginkább abban jeleskedik, hogy a forradalom 12 napját kiragadja a történelemből, s önmagában próbálja felmutatni. Mint említettük, még a legárnyaltabb megközelítés is legfeljebb 1953. március 5-ig vezeti vissza az előtörténetet, vagyis mindaz, ami korábban történt: az előtörténet – nem belőle következik a forradalom, hanem abból visszatekintve nyeri el „jelentőségét”.

Maga a kommunista terror meg sem jelenik, holott ennek hiányában a forradalom (mint olyan) értelmezhetetlen, hasonlóan a „revizionizmus-hoz”, hiszen a pártellenzék kialakulása elválaszthatatlan a „törvényszerűtések” bevallásától. Ilyen értelemben a Rajk-per összehasonlíthatatlanul jelentősebb, mint mondjuk a Magyar Közösség-féle összeesküvés, hiszen a rehabilitáció a rendszer legfőbb támaszainak hitét ingatta meg. Ahogy Benjámin László fogalmazta meg sokuk nevében: bűntudatot alakított ki bennük.

A Rajk-perben elítéltek, tágabban a kivégzettek, meggyilkoltak ártatlanná nyilvánításában azonban a legszélesebb magyar társadalom is ma

gára ismerhetett, hiszen az aktív népesség harmadát nem pusztán nyilvántartották, hanem maga is megszenvedte a diktatúra hétköznapjait, jogi retorzióktól egyáltalán nem mentesen. Ez a történet nem Nagy Imre első kormányával vette kezdetét, az internálótáborok, kitelepítések felszámolásával, hanem éppen fordítva: létrehozásukkal. Rajk október 6-i temetése fontos előjátéka lehetett a forradalomnak, kiváltó oka azonban sokkal inkább hét évvel korábbi kivégzése volt.

A másik oldalon, az „utótörténetnél” viszont éppen fordítva járunk el. A megtorlás éveitől eltekintve úgy tekintünk a „kádárizmus” történetére, mintha annak nem is lenne köze '56-hoz. Mintha Kádár és rendszere bosszúvágyát kiélve magába fordult volna, és maga kezdett volna hozzá a forradalom céljainak megvalósításához. Így lett háztáji a magyar parasztnak, s GMK-ja a munkásnak, az értelmiségi meg akár a korábban revizionistának bélyegzett nézetek hívőjévé is szegődhetett. (Mindennek persze szigorú korlátai voltak. A háztáji nem kérdőjelezhetette meg a szocialista szövetkezeteket, a GMK is maradt a szocialista nagyvállalatok mellékese, a reformkommunizmus sem érinthette a rendszer alapjait.) Holott a „kádárizmus” az első pillanattól utolsó leheletéig éppen a forradalmat tekintette viszonyítási pontnak, olyan veszélyforrásnak, amely semmilyen körülmények között sem ismétlődhet meg. Mindvégig '56 határozta meg viszonyát a parasztsághoz, a munkásosztályhoz és az értelmiséghez, gyakorlatilag az egész magyar társadalomhoz.

Mi volt '56?

Igazából ez az a kérdés, amelyre mindmáig nem adtunk választ. A politikai diskurzus állami ünnepé merevítette az „1956-os forradalom és szabadságharc” lózungját, leginkább abban a reményben, hogy kinek forradalom, kinek szabadságharc. Jedem das Seine.

Nemrég a történelmi tudat szociológiai felmérésekor (nevezetesen Vársárhelyi Mária) rákérdeztek az „'56-os forradalom főszereplőire”, és az eredmény olyan „botrányos” lett, hogy az ügy a parlament elé került. Az egyik oldal képviselője azt sérelmezte, hogy a megkérdezetteknek hat lehetőség közül kettőt kellett megnevezniük. Nevezetesen: (1) Nagy Imre és a reformkommunisták, (2) a pesti srácok, (3) az egész társadalom, (4) az egyetemi ifjúság, (5) a munkásság és a munkástanácsok, (6) a hadsereg.

„Ön kiket hagyja ki? – kérdezte az interpelláló képviselő a minisztert. – S vajon miért lehet Nagy Imrét csak a reformkommunistákkal együtt választani?”

Létezik-e tudományosan elfogadható válasz a felmérés kérdésére? A képviselő úr leválasztaná Nagy Imrét a reformkommunistáktól, másik vonulatként pedig – amint azt már kifejtettem – a pesti srác jelenik meg. Csakhogy – megítélésem szerint – történelmileg a negyedik és az ötödik válasz a leginkább helytálló, de ez is pusztán személyes (tudományosan megalapozottnak vélt) meggyőződés.

1956. október 23-ára azonban a legszélesebben értelmezett reformkommunistákon is túlhaladott az idő, a „pesti srác” pedig nem jelent meg artikulált politikai akarattal. Ez érdemükből, akár forradalmi (szabadságos) hevületükből semmit sem von le. A forradalom programját azonban nem ők, hanem az egyetemi ifjúság, majd a munkásság és a munkástanácsok fogalmazták meg, s ők is adták '56 bázisát. Ebből viszont az következik, hogy nem tekinthetjük november 4-ét záróakkordnak, és mindazt, ami utána (decemberig) történt, pusztá „utóvédharcnak”.

Történelmileg csak most jutottunk el az értelmezés lehetőségéhez. Mindkét, a forradalomban meghatározó társadalmi csoport alapvetően szocialisztikus elveket fogalmazott meg, kitarzott (leginkább) a termelő eszközök társadalmi tulajdona mellett, „legfeljebb” annak állami-bürokratikus, diktatórikus módja helyett egy valóban „demokratikusabb” változatért szállt síkra, ragadott fegyvert. Mondhatnánk tehát, hogy '56 a történelem utolsó szocialista forradalma volt, és a történelem meghamisítása, ha ezt a jellegét elhallgatjuk. Csakhogy a forradalom két nagyon is lényegesen ponton túllépett ezen. Egyrészt következetesen kitarzott a parlamentáris demokrácia mellett, és Szabó Miklósnak abban is feltehetően teljes mértékben igaza volt, hogy ez nem az 1945–47 közötti viszonyok rekonstrukcióját jelentette, mert azzal ellentétben a valódi jobboldal előtt is megnyitotta az utat. Szabó megfogalmazásában: „Így nézve a többpártrendszer Magyarországnak nem politikai múltja, hanem jövője.”

Másrészt a magyar történelemben egészen egyedülálló módon megfogalmazta és képviselte, amíg csak tehetette, a kisállamiság meghatározta nemzeti követeléseket. „1956-nak a legfontosabb eszmei öröksége, hogy ezekben a napokban megszületett a magyarságnak a kis nemzeti tudata.”

*

Tömören összefoglalva: '56-nak ugyan nincs „üzenete”, de a mai demokratikus és önálló Magyarország előképe. Nemcsak reménytelen, de nem is kívánatos a másik „félől” azt várni, hogy a mi interpretációnkat tegye a magáévá. Az viszont kimondottan kontraproduktív, ha a történetíró – saját zavarait leplezendő – afféle kvázitudományt művel, s egyfajta „semleges” eseményként tárgyalja és értelmezi '56-ot.